

Дегтярєва Г.А.,
канд. пед. наук, доцент секції
методики викладання мов і
літератури Харківської академії
неперервної освіти

Особливості організації занять з аналізу й декодування аудіовізуальної продукції

Використання тих чи інших прийомів у медіаосвітньому процесі обумовлено

- віковими й індивідуальними особливостями аудиторії,
- її потребами та інтересами в медіасвіті,
- мотивами спілкування з медіа,
- рівнем сприйняття медіаінформації і т.ін.

Вибір певних методичних прийомів пов'язаний

- із цілями і конкретними завданнями, які висуває перед собою педагог при здійсненні медіаосвітнього процесу;
- із медіа матеріалами, що використовуються педагогом на медіаосвітніх заняттях.

Способи діяльності в медіаосвітній практиці (за О.В. Федоровим)

- *дескриптивний,*
- *класифікаційний,*
- *аналітичний,*
- *особистісний,*
- *пояснювально-оцінний.*

- У сучасному освітньому процесі необхідно використовувати «нестандартні педагогічні завдання і відійти від методик точної, однозначної відповіді на запитання вчителя. Потрібні методики, які передбачають також розвернуте міркування учня на тему питання, де важлива не сама відповідь, а пошук відповіді, занурення у світ спільних (групових, діалогових) міркувань і пошуків відносної істини в умовах недостатності первинної інформації, так званого знання».

Н. Крилова

- **«Товсті питання»** – це питання, які передбачають не однозначну відповідь на поставлене педагогом питання, а творчий підхід і самостійне осмислення творів медіакультури.

Приклади «товстих питань»:

- «Дайте три пояснення, чому ...?»»,
- «Поясніть, чому .... ?»»,
- «У чому відмінність ...?»»,
- «Припустімо що буде, якщо ...?» і т. ін.

- Постановка проблемних питань, застосування проблемних ситуацій широко поширені в медіаосвітній практиці.
- Створення проблемних ситуацій на основі вивчення творів медіакультури, їх всебічного самостійно аналізу сприяє підвищенню пізнавальної активності аудиторії, розвитку емоційної сфери, творчих здібностей.

Аналіз медіатексту,

- **мета** якого визначається як «формування навичок цілеспрямованого багатостороннього сприйняття інформації та різнобічної оцінки творів аудіовізуальних мистецтв», містить роботу з такими компонентами:
визначення виду ЗМІ, категорії повідомлення, пошук можливих помилок і неточностей медіаповідомлення, характеристику медіамови, особливості звукового рішення, засобів виразності, визначення потенційного адресата медіатексту (тип аудиторії, соціальний статус), визначення мети медіаповідомлення, відповідність цілей і засобів даного медіатексту і т.ін.

Класифікація методів аналізу медіатекстів

(за О.В. Федоровим):

- *Автобіографічний;*
- *Аналіз культурної міфології;*
- *Аналіз медійних стереотипів;*
- *Аналіз персонажів;*
- *Герменевтичний аналіз культурного контексту;*
- *Ідентифікаційний аналіз;*
- *Ідеологічний, філософський аналіз;*
- *Іконографічний аналіз;*
- *Контент-аналіз;*
- *Культиваційний аналіз;*
- *Семіотичний аналіз;*
- *Структурний аналіз;*
- *Сюжетний / оповідний аналіз;*
- *Етичний аналіз;*
- *Естетичний аналіз.*

Організаційні принципи аналізу медіатекстів

- Створення атмосфери психологічного комфорту, розкнутості;
- Імпровізація;
- Тісний зв'язок із соціокультурним середовищем.

Рівні вмінь аналізувати медіатексти

(за О.В. Федоровим):

- Низький;
- Середній;
- Високий.

- Медіатекст здатний «видавати різним читачам різну інформацію – кожному в міру його розуміння ... саме ту, якої він потребує і до сприйняття якої підготовлений».

Ю. Лотман

Структура аналізу медіатекстів

- вступне слова педагога, так звана «установка на сприйняття»;
- комунікативний (етап осмислення);
- інтерпретація медіатексту, його декодування;
- сприйняття і самостійна оцінка медіаінформації.

Вступне слова педагога («установка на сприйняття»)

- **Установка на сприйняття** виступає як важливий структурний компонент («виклик») процесу аналізу твору медіакультури і здійснюється з метою активізації аудиторії і сприянню її включенню в медіаосвітній процес.
- **Основна мета** цього етапу – «не свідомий тиск на юних глядачів і нав'язування їм апріорних оцінок, а зовсім інша – руйнування однобічного, стереотипного уявлення про кінематограф як засіб розваги, інформація про фільм і його творців» (С. Пензін).

Класифікація рівнів установки

(за В. Ядовим)

- **Елементарно фіксовані** (на основі життєвих потреб і в найпростіших ситуаціях);
- **Комунікативні** (на основі потреб у спілкуванні);
- **Базові соціальні** (на основі спрямованості інтересів особистості відносно конкретної сфери соціальної активності);
- **Вищі** (на основі системи ціннісних орієнтацій особистості)

Продуктивність установки на сприйняття у процесі аналізу медіатворів залежить від таких факторів:

- художнього досвіду аудиторії,
- життєвих і світоглядних установок,
- медійних переваг,
- моральних цінностей і т.ін.

- «Установка на сприйняття, яку повинен допомогти виробити педагог, – це готовність школярів (вихованців) використовувати інформацію картини як об'єкт власних розміркувань».

(За О. Барановим, С. Пензіним)

Форми установки на сприйняття при аналізі медіатворів різних видів і жанрів

- бесіда,
- фільмографічна довідка,
- стислий коментар творчого шляху авторів медіатексту,
- знайомство з рецензіями медіакритики на той чи інший медіатекст і т.ін.

Комунікативний етап (етап осмислення)

- безпосереднє сприйняття медіатексту або його частин, із постановкою попередніх питань для дискусії,
- обговорення.

- У медіаосвітньому контексті в процесі рефлексії відбувається узагальнення отриманої медіаінформації і формується самостійне, власне ставлення до неї.

Процес рефлексії

- передбачає залучення всіх учасників обговорення – і педагога, і учнів (вихованців) – у спільну творчу діяльність;
- ставить їх у позицію рівноправних суб'єктів творчої діяльності, у ході якої під час сприйняття та інтерпретації творів медіакультури реалізуються предметно-рефлексивні стосунки як між педагогом та учнями, так і між аудиторією і творцями медіатексту.

Види рефлексії, що застосовуються в методиці медіаосвітнього процесу

- **письмова** (написання рецензій, міні-творів, творчих робіт, «листів до редакції від імені...» і т.ін.);
- **усна** (обмін ідеями, колективне обговорення епізодів, виконання творчих завдань, у процесі яких аудиторія набуває вмінь аргументовано висловлювати свою точку зору, знайомство з уявленнями оточуючих про медіатвір).

Інтерпретація медіатексту, його декодування

- ***Інтерпретація*** – процес перекладу повідомлення, вираженого мовою медіа, на мову індивіда, який його сприймає.

(За О.Федоровим)

Інтерпретація в процесі медіаосвіти спрямована на

- розвиток в аудиторії умінь аналізувати медіатвори, спираючись на чималі знання;
- інтерпретацію авторської точки зору з позиції згоди або незгоди з нею; оцінку соціальної значущості твору;
- розуміння співвіднести емоційне сприйняття з понятійним судженням, переносячи це судження на інші види і жанри медіатворів;
- трактувати назву медіатексту як образне узагальнення.

Інтерпретація медіатексту адресатом залежить від низки факторів

- рівень розвитку медіасприйняття,
- художнього та естетичного смаку,
- світоглядних і ціннісних установок і т.ін.

Декодування

- представляє собою соціопсихологічний процес, у якому «аудиторія не тільки ототожнює себе з тими чи іншими елементами тексту, але і сперечається з ним, грає з ним (теорія гри Стивенсона), критикує його».
- починається з постановки питань про сам медіатекст, його творців, їх цілях і т.ін.

Чотири основні галузі вивчення медіаінформації шляхом декодування (за Л. Мастерманом)

1. На кому лежить відповідальність за створення медіаінформації, хто володіє засобами масової інформації та контролює їх?
2. Як досягається необхідний ефект?
3. Які ціннісні орієнтації світу, що створюється таким чином?
4. Як його сприймає аудиторія?

- Процес аналізу медіатекстів будується шляхом «співтворчості – глядач «добудовує» екранний твір».

О. Бондаренко

Рефлексивний етап роботи з медіатвором здійснюється шляхом застосування різноманітних форм творчих завдань:

- створення колажів, фотомонтажу, слайдфільмів, кіно- і відеострічок, радіопередач шкільної мережі, стіннівок тощо;
- виконання проблемних, проектних, інтерактивних та евристичних завдань (обговорення, дискусії, презентації власних медійних проектів, тренінгові форми роботи і т.ін.).

- Здійснення аналізу творів медіакультури розглядається в медіаосвіті в тісному зв'язку із сприйняттям і самостійною оцінкою медіаінформації, що вимагають від аудиторії певних знань і умінь у сфері інформаційного світу.

Коло умінь, які необхідні для роботи з інформацією (за Б. Бейером):

учні «повинні вміти визначити»:

1. відмінність між заданими і загальновідомими фактами і фактами, що вимагають перевірки;
2. надійність джерела;
3. точність визначення;
4. допустимі і неприпустимі твердження;
5. відмінність між головною та другорядною інформацією, твердженням;

Коло умінь, які необхідні для роботи з інформацією (за Б. Бейером):

учні «повинні вміти визначити:

6. упередженість судження;
7. встановлені та невстановлені судження;
8. неясні і двозначні аргументи;
9. логічну несумісність у ланцюзі міркування;
10. силу аргументу».

Процес оцінки творів медіакультури заснований на декількох взаємопов'язаних показниках:

- Емоційна включеність глядача, читача, користувача;
- Емоційна активність суджень про медіатворів;
- Оціночне почуття;
- Уміння аналізувати медіатекст;
- Образне мислення;
- Уміння повідомити достатні норми спілкування з творами медіакультури для винесення оцінки;
- Прояв оціночного судження на новому рівні і в іншій формі.

Комплекс умінь, необхідних для здійснення повноцінного критичного аналізу медіатексту (за О. Столбніковою)

- Спостерігати: цілеспрямовано сприймати отримувану медіаінформацію, уміти групувати факти, властивості та явища, помічати в них подібність і відмінності, класифікувати їх;
- Пояснювати: розкривати істотні властивості досліджуваного медіатексту, його внутрішньої структури та зв'язків з іншими об'єктами;
- Порівнювати: зіставляти елементи медіатексту, що пізнаються, за деякою основою з метою виявлення подібності та відмінності між ними;

Комплекс умінь, необхідних для здійснення повноцінного критичного аналізу медіатексту (за О. Столбніковою)

- Визначати: уміти дати назву побаченим предметам і явищам;
- Асоціювати: виділяти взаємозв'язок між елементами медіатексту, з'єднувати їх за принципом взаємодії;
- Укладати: робити висновки на основі наявної інформації або фактів;
- Застосовувати: отримані знання в повсякденних ситуаціях взаємодії з медіаінформацією.

Завдання, розв'язання яких сприяє цілісності сприйняття та оцінки медіатворів (за Ю.Усовим)

- Детальний аналіз кожної частини твору медіакультури і розгляд художньої закономірності твору як єдиного цілого;
- Виявлення логіки розвитку авторської думки (центральної ідеї);
- Розбір авторської концепції.

Процеси, на яких ґрунтується сприйняття медіатекстів (за О. Федоровим)

- Сприйняття зорових образів, які динамічно розвиваються;
- Збереження в пам'яті попередніх аудіовізуальних, просторово-часових елементів медіаобразу;
- Прогнозування, передчуття ймовірності того чи іншого явища в медіатексті.

Методичні прийоми, які використовуються при проблемному (критичному) аналізі медіатекстів у ході аналізу творів медіакультури

- «Просівання» інформації (аргументоване виділення істинного і помилкового в матеріалах преси, телебачення, радіо і т.ін.);
- Очищення інформації від «рум'ян» і «ярликів» шляхом зіставлення з дійсними фактами і т.ін.);
- Зняття з інформації ореолу «типовості», «простонародності», «авторитетності»;
- Критичний аналіз цілей, інтересів «агентства», тобто джерела інформації.

Методичні підходи до аналізу медіатекстів різних видів і жанрів

- Аналіз медіатексту, що включає розвиток уміння виділяти і деталізувати ключові епізоди і дійові особи медіатексту, осягнення логіки авторської позиції, уявлення аналізу медіатексту в соціокультурному контексті – процес творчий, що вимагає від педагога ретельної підготовки і врахування вікових та індивідуальних особливостей аудиторії, її медіапереваг та інтересів у сфері медіакультури;
- Аналіз медіатекстів тісно пов'язаний із розвитком сприйняття, творчої уяви, аналітичного, критичного мислення, комунікативних навичок, оціночних позицій, вміннями інтерпретувати медіаінформацію і т.п.;
- Методика аналізу медіатекстів базується на різноманітних циклах (блоках, модулях) творчих завдань, що включають ігрові вправи, імпровізації, написання мінісценаріїв, рецензій, імітаційні тренінги, діалогічне спілкування педагога й учнів, співтворчість.

Аналіз мультиплікаційних фільмів

- Який вік аудиторії, на яку розрахований мультфільм?
- Які кадри, епізоди фільму можна виділити як ключові?
- Яка проблема (соціальна, особиста і т.ін.) піднімається в мультфільмі?
- У якій техніці виконаний анімаційний фільм?
- Яке співвідношення музичного оформлення мультфільму і сюжетної лінії, чи відповідають вони один одному?

Аналіз мультиплікаційних фільмів

- Яка роль колірнього / музичного рішення в мультфільмі?
- Чи використовуються у фільмах плани різної крупності і з якою метою?
- Чи присутні символи в мультфільмі і якщо так, то яка їх смислове навантаження?
- Який, з Вашої точки зору, авторський задум твору?

- У процесі медіаосвіти аналіз медіатекстів різних видів і жанрів здійснюється після оволодіння учнями або вихованцями креативними вміннями в галузі медіа, при сформованому повноцінному сприйнятті творів медіакультури.

Два варіанти втілення рольової гри на тему взаємин одних і тих же персонажів, які опинилися в медіатекстах різних жанрів

- 1 варіант. Гравці можуть у процесі обговорення гіпотетично уявити основні теми спілкування і характер взаємин персонажів, які потрапили в різножанрові ситуації.
- **2 варіант.** Складання діалогів від імені героїв фільму, дія якого перенесена в іншу історичну епоху. Це завдання, як правило, реалізується в мінігрупах для того, щоб учасники могли не тільки скласти діалог, а й представити його для загального обговорення, читаючи «за ролями».

Цикл театралізовано-рольових творчих завдань для аналізу медійних стереотипів телевізійних рекламних медіатекстів

- підготувати театралізований етюд на тему одного і того ж стереотипного рекламного сюжету в різних жанрах (комедія, драма, детектив і под.);
- театралізований етюд на тему спору творців рекламного медіатексту про те, які конкретно коди (знаки, символи і т.п.) можна використовувати при його створенні;
- театралізований етюд на тему гри в стереотипні персонажі й ситуації: аудиторія отримує завдання зіграти ролі стереотипних персонажів у стереотипних сюжетних ситуаціях, близьких до епізодів конкретних рекламних медіатекстів («батьки і дитина», «домогосподарка і чистячий порошок, що "говорить"», «сищик і свідок злочину», «продавець і покупець», і т.п.).

Приклади театралізованого етюд на матеріалі творів аудіовізуальної медіакультури

- **підготовка і проведення «прес-конференції» з «вітчизняними та зарубіжними авторами» медіатексту** («телеведучим», «сценаристом», «режисером», «акторами», «оператором», «композитором», «художником», «звукооператором», «продюсером», «дизайнером» та ін.);
- **театралізоване завдання «суд»;**
- **перегляд і колективний аналіз фрагментів медіатекстів :** визначення їх жанрової, художньої специфіки, обговорення достоїнств і недоліків, рецензування медіаматеріалу.

Функції творчих завдань

(за О.В. Федоровим)

- *навчальна;*
- *адаптаційна;*
- *розвивальна;*
- *керівна.*

Види творчих завдань

- *анотація, «мозковий штурм», малюнок, колаж, плакат, кросворд, щоденник, дискусія, драматизація, есе, інтерв'ю, репортаж, рецензія, сценарій, гра тощо.*

Декілька етапів організації дискусії в аудиторії

- *ствердження;*
- *запитання;*
- *сигнали;*
- *мовчання.*

При організації дискусії педагогу необхідно

- вибрати і сформулювати її тему,
- визначити тривалість,
- намітити основні питання для обговорення.

Роль педагога у процесі дискусії

- консультант,
- узагальнити висловлені думки,
- поставити по мірі необхідності навідні й уточнюючі питання,
- зробити висновки й умовиводи.

Умовно дискусії можна поділити на два основних типи:

- **«Оперативні»** – обговорення фільмів поточного репертуару ТБ, кіно; особливу увагу тут доцільно звернути на картини молодіжної тематики.
- **«Ретроспективні»** – багатоступінчате, в кілька етапів, обговорення групи (циклу) фільмів, об'єднаних за різними принципом (*тематичним, історія кінематографа, стилістика кіно, «світ у думках»*).

Алгоритм різних видів обговорень фільмів

- Обговорення спірного, гострого фільму (передачі ТБ);
- Обговорення двох фільмів (передач ТВ), у яких кінематографічно по-різному розв'язується одна і та ж тема;
- Обговорення фільму (передачі ТБ), при якому важливим об'єктом уваги є художня структура фільму (передачі): визначити композиційно значущі частини, розглянути кожну з них, визначити принцип зчеплення, а потім з'єднати ще раз, перевірити гармонію поєднань, логіку розвитку художньої думки;
- Обговорення фільму (передачі), у якому розглядається розвиток авторської думки, авторського почерку;

Алгоритм різних видів обговорень фільмів

- **Аналіз фільму (передачі) з опорою на критичний матеріал.** Учням пропонуються дві сформульовані концепції в оцінці фільму. Іноді ці концепції можуть бути полярно протилежними, іноді відрізняються тільки деякими положеннями. Учням пропонується самостійно визначити свою точку зору;
- **Обговорення фільму (передачі) за статтею, де критик виступав як «об'єктивний» дослідник,** який створює свою концепцію на основі спостережень елементів художньої структури, системи посилань, умовиводів, і як художник, що ступає по стопах автора, але все ж творить свій, особистісний варіант;

Алгоритм різних видів обговорень фільмів

- **Обговорення фільмів-екранізацій:**

- ❖ екранізація як відображення режисерського світосприйняття особливостей часу створення фільму;
- ❖ екранізація як переосмислення першоджерела, як відправна точка у створенні іншої художньої структури, але адекватної загальній ідейній та емоційній налаштованості;
- ❖ екранізація як відтворення художньої образності літературного слова засобами кіномистецтва і неминучих при цьому втрат авторського початку;
- ❖ екранізація як аналіз авторської думки в першоджерелі, але в іншій формі її розвитку.

При колективному аналізі творів екранних мистецтв можлива така послідовність практичних дій

- Розгляд внутрішнього змісту перших кадрів, початку розвитку основних тем кінооповіді;
- Визначення конфлікту, що виявляє логіку розвитку авторської думки в основних частинах фільму;
- Осмислення авторської концепції, що розкривається в звукопластичній формі оповіді;
- Обґрунтування свого ставлення до ідейно-естетичної концепції фільму.

Загальна модель аналізу фільму або телепередачі як будь-якого художнього твору

1. Побудова образного узагальнення сприйнятого твору мистецтва.
2. Аналіз етапів формування цього узагальнення в нашій свідомості по мірі художнього сприйняття.
3. Пошуки художньої закономірності побудови творів мистецтва
4. Використання художньої закономірності для виявлення логіки розвитку авторської думки в художньому ладі.
5. Визначення свого ставлення до авторської концепції – системі поглядів автора на світ, що розкривається у формі художнього оповідання.

- Незалежно від форми медіаосвітньої роботи, прийомів, які використовуються при організації медіаосвітнього заняття, медіапедагогічна діяльність повинна будуватися як цілісна система, а кожне заняття повинно мати чітку мету і комплекс педагогічних завдань.
- Важливо, щоб задум конкретного медіаосвітнього заняття відповідав інтересам і можливостям учнів певного віку, їх життєвому досвіду, сприяв отриманню нових знань, активізації пізнавальної активності та розвитку творчого потенціалу.

